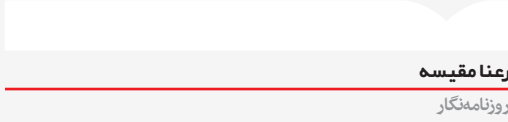

وقتی فرم به پاشنه آشیل آثار زنانه تبدیل می شود

اتحاد فیلمسازان زن علیه زن

رعنا مقبسه

روزنامه نگار

آثار فیلمسازان زن ایرانی بیش از آنکه تصویر درست، واقعی و روبه جلویی از زن و مسائلش بسازد، برخلاف آن عمل می کند و به اثری ضدزن بدل می شود. اتفاقی که از پس ناتوانی فیلمساز از برقراری نسبت دقیقی با واقعیت و از پس آن رسیدن به فرم در اثر رخ می دهد.

زن چه در این جغرافیای شرقی و چه در آن سوی دنیا همیشه سهمی از هنر داشته و دارد. سینما و ادبیات در جهان و ایران ملو از آثاری است که درباره زن و برای زن خلق شده‌اند. آثاری که هرچند اغلب ماندگار هم نبوده‌اند اما تلاش کرده‌اند تصویری از زن، آن گونه که باید باشد و نسبت جامعه و خانواده و زن ارائه کنند. من که بیش از سینما مخاطب و اهل ادبیات بوده‌ام زن کش مند ایرانی را همیشه در شمایل ننه‌باران رمان زمین سوخته دیده‌ام. کاراکتری فرعی در داستان احمد محمود که به شدت خوب شخصیت پردازی کرده ساخته می شودومی تواند زن جنوبی و عام تر، ایرانی و کش مند را نمایندگی کند. مادری که در روزهای ابتدایی جنگ ایران و عراق پسرش را به جبهه فرستاده و خودش جزء معدود افرادی است که در اهواز مانده و هنوز شب ها را زیر بمباران توی خانه اش سر می کند. ردپای ننه‌باران توی همه اتفاقات مهم شهر پیدا است؛ اثر گذار و حاضر در صحنه. پیرزنی که حالات فنگ روی دوش می اندازد، کش مندانه عمل می کند؛ از هر کسی از جبهه می پرسد سراغ باران، پسرش را می گیرد و برای آدم های مانده در شهر مادری می کند. در سینما اما تصویر تمام و کمال زن را در شخصیت مادر فیلم درخشان خوشه های خشم جان فورד پیدا کرده‌ام. زنی آمریکایی که به غایت همه پارامترها و احساسات مادرانه و زنانه در وجودش نمایان هستند و همزمان به شدت فعال و اثر گذار در خانواده و بزنگاه عمل می کند. جسورانه راه کار می دهد، جلومی افتد و فعالانه وارد عمل می شود، فداکاری می کند و تنها عاملی است که خانواده را در شرایط سخت مهاجرت در کنار هم نگه می دارد.

سینمای ایران هم البته خالی از تصویر پردازی های زنانه نیست. فیلم ها و سریال های زیادی از کارگردان های مختلف به اکران رسیده اند که سعی داشتند زن و مسائلش را روایت کنند. در این میان می شود سینمای کارگردان های زن را قایل تامل تر دانست؛ کارگردان هایی که به واسطه تجربه زیست زنانه، احتمالا باید تصویر دقیق تر، واقعی تر و جدی تری از زن بسازند. همین ویژگی باعث می شود به پنهان سریال «خاتون» نگاهی به بازنمایی زن در آثار این کارگردان ها داشته باشیم. «خاتون» تازه ترین تصویر زن در سینمای ایران، سریال هشت قسمتی تینا پاکروان است که نیم فصل اولش به تازگی به پایان رسید و سرگذشت زن جوانی در سال ۱۳۲۰ و در میانه جنگ جهانی دوم را روایت می کرد؛ سریالی با تاکید بر بازنمایی تصویر زن امروزی و بازسازی دوباره دوگانه زن سنتی و مدرن.

وقتی اثر علیه فیلمساز عمل می کند

پاکروانی سعی دارد از خاتون زنی مدرن، اهل هنر و فرهنگ و در عین حال کش مند، انسانی، قوی و کارزماتیک بسازد. زنی که در اثنای جنگ جهانی دوم و اشغال ایران توسط متفقین خنثی عمل نمی کند، دوستان روشنفکری دارد و به واسطه همین دوستی، با گروه های ملی گرا و مقاوم در ارتباط است. با این حال در اولین قدم یعنی انتخاب بازیگر دچار اشتباه شده است. چهره، صدا و بازی نگار جواهریان اساسا روی یک شخصیت سربه زیر و آرام می نشیند. ما ناخودآگاه از جواهریان انتظار یک زن جنگجو و سرکش را نداریم. مقایسه کنید با هدیبه تهرانی که چهره و رفتاری به شدت کارزماتیک، مصمم و مستقل دارد. همین اشتباه به نظر درباره بازیگر اصلی مرد سریال هم رخ داده است. اشکان خطیبی هم برای یک مرد ارتشی، جدی و نافذ که قرار است رگهای سنتی داشته باشد انتخاب چندانی خنثی به نظر نمی رسد. باز مقایسه کنید با فریدر عرب نیا در بسیاری از نقش هایی که قرار بوده کاراکتری محکم و مصمم داشته باشد. در مثالی واضح تر

زن در سینمای آبیار مساله است؟

همین موضوع درباره آثار فیلمسازهای دیگری که زن را محور کارهای خود قرار داده اند نیز صادق است. تصویری که از زن در اولین فیلم نرگس آبیار، «اشیا از آنچه در آئینه می بینید به شما نزدیک ترند، می بینیم» احقانه، منجر گشته و عقب افتاده است. فیلم در ظاهر قرار است از ظلمی که داخل خانه بر زن می رود صحبت کند اما حسی که از کاراکتر اصلی با بازی گلاره عباسی به مخاطب منتقل می شود چنان کلافه و منجر کننده است که ما در بهترین حالت حتی اگر در کنار کاراکتر مرد نایسیم، حتما کنار زن نخواهیم ایستاد. همه فیلم در روزمرگی های لایلا که یک زن باردار خانه دار با یک بچه چند ماهه، همسری دانشجو و بی پول است، می گذرد و اغلب سکانس های فیلم روی لایلا متمرکز است. با این همه فیلم از نشان دادن مخاطب در کنار لایلا ناتوان است و نهایتا نوعی حس ترجمه و نه حق داشتن، نسبت به لایلا به او منتقل می کند. همین ناتوانی اثر در رسیدن به فرم و انتقال حسی

آبیار نیز دیده می شود. در ابلق اسامی میرانسن با متجاوز، بهرام رادان، است. درست در لحظه طلایی ماجرا از دید کاراکتر زن داستان فلش یک هایی از خشونت های همسرش برای مخاطب نمایش داده می شود؛ اتفاقی که به لحاظ حسی انفعال زن و حتی فکر همراهی با متجاوز را به مخاطب منتقل می کند. تصویر نهایی نیز به جای آنکه به ظلم جامعه نسبت به زن ختم شود، به انفعال زن می رسد و در نهایت مخاطب ناراضی از تصمیم کاراکتر زن فیلم آبیار سالن را ترک می کند. نرگس آبیار در مقایسه با پاکروان و میلانی، که در ادامه به آثارش می پردازیم، چندان ایدئولوژیک به نظر نمی رسد. با این همه تصویر زن در آثارش روشن می کند از برقراری نسبت واقعی با مساله و بعد سوه ناتوان است. زن و مسائلش بیش از آنکه برای فیلمساز سوه باشد، ابژه و ابزاری برای دیده شدن به نظر می رسند. همین موضوع از رسیدن اثرش به فرم جلوگیری می کند و در نهایت به ضد خودش بدل می شود.

که منجر به ساخته شدن تصویر درستی از زن بشود، در آثار دیگر آبیار نیز دیده می شود. در ابلق اسامی میرانسن با متجاوز، بهرام رادان، است. درست در لحظه طلایی ماجرا از دید کاراکتر زن داستان فلش یک هایی از خشونت های همسرش برای مخاطب نمایش داده می شود؛ اتفاقی که به لحاظ حسی انفعال زن و حتی فکر همراهی با متجاوز را به مخاطب منتقل می کند. تصویر نهایی نیز به جای آنکه به ظلم جامعه نسبت به زن ختم شود، به انفعال زن می رسد و در نهایت مخاطب ناراضی از تصمیم کاراکتر زن فیلم آبیار سالن را ترک می کند. نرگس آبیار در مقایسه با پاکروان و میلانی، که در ادامه به آثارش می پردازیم، چندان ایدئولوژیک به نظر نمی رسد. با این همه تصویر زن در آثارش روشن می کند از برقراری نسبت واقعی با مساله و بعد سوه ناتوان است. زن و مسائلش بیش از آنکه برای فیلمساز سوه باشد، ابژه و ابزاری برای دیده شدن به نظر می رسند. همین موضوع از رسیدن اثرش به فرم جلوگیری می کند و در نهایت به ضد خودش بدل می شود.

پلاک ۱۴-۱۵۸ س ۲۳ به نام امیر عبدالله مکنودی مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦
برگ سبز و سند خودرو پراید سواری مدل ۸۸ به رنگ سفید-روغنی به شماره موتور ۳۱۹۶۱۴ و به شماره شاسی ۵۱۴۳۰۰۹۰۸۱۰۲ و به شماره پلاک ۴۹-۶۵۴۰۴ می ۶۸ به نام مهرنوش شهریاری مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

کلیه مدارک شامل برگ سبز، سند و کارت موتور سیکلت ۱۲۵ مدل ۹۰ به رنگ قرمز به شماره موتور ۱۰۴۶۴۱۰* و به شماره تنه ۵۰۹۰۵۰۱۲۵۸۹۰۰۰ و به شماره پلاک ۴۹-۵۸۴۴-۵۶۴۰ به نام خلف کردی مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

برگ سبز و کارت خودرو پراید مدل ۹۰ به رنگ ابی تیره متالیک به شماره موتور ۴۲۸۷۰۰۶ و به شماره شاسی ۵۴۳۰۰۹۰۷۰۴۰ و به شماره پلاک ۶۶-۷۶۱۰۶ به نام رضوان زیودار مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

کارت خودرو و سواری- هاچ بک سایپا تیبا ۲ مدل ۹۸ به رنگ سفید-روغنی به شماره پلاک ۱۴-۱۵۸ س ۲۳ به نام امیر عبدالله مکنودی مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦
برگ سبز و سند خودرو پراید سواری مدل ۸۸ به رنگ سفید-روغنی به شماره موتور ۳۱۹۶۱۴ و به شماره شاسی ۵۱۴۳۰۰۹۰۸۱۰۲ و به شماره پلاک ۴۹-۶۵۴۰۴ می ۶۸ به نام مهرنوش شهریاری مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

در کلام و رفتارش در قبال شیرزاد وجود دارد و کلیشه یکی نبودن کلام و خواسته را زنده می کند، همین طور تلاش جانانه اش برای فرار از دست شیرزاد و رفتن به تهران همراهی کنیم.

خاتون در دام دوگانه زن سنتی، زن مدرن

فیلمساز برای نزدیک کردن مخاطب به خاتون به عنوان کاراکتر محوری و نماینده زن مطلوب از دیدگاه خود، مادر شیرزاد را وارد قصه می کند و تضاد خاتون با او، در شمایل یک زن سنتی را پررنگ می کند. تلاشی که البته به دلیل ضعف جدی در شخصیت پردازی هردو کاراکتر به نتیجه نمی رسد. پاکروان تلاش می کند تا در این رویارویی خاتون را برای مخاطب سمپاتی کند. مهربانی ها، کمک ها و هواداری های خاتون از افراد پایین دست در مقابل بی رحمی ها، کینه ها و خودخواهی های مادر شیرزاد. تصویری که سریال از مادر شیرزاد می دهد به شدت تیپیکال، غیرواقعی، کلیشه ای و پادروا از یک «مادر شوهر» است. مساله ای که اتفاقا به پاشنه آشیل سریال پاکروان هم تبدیل می شود و مهم ترین نقطه ضعف خاتون همین جا خود نشان می دهد؛ دوگانه ای که فیلمساز از پس رویارویی خاتون و مادر شوهرش می سازد دروغین و غیرواقعی است. پاکروان اساسا در خاتون از به تصویر کشیدن زن سنتی ایرانی ناتوان است. برگردیم به کاراکتر مادر در فیلم «خوشه های خشم». تصویری که هرچند در آمریکا ساخته می شود اما نمایی کاملا واقعی و صادقانه از یک زن سنتی و کش مند است. زنی که در سریال پاکروان عقب افتاده، مضحک، منجر کننده و خالی از احساسات انسانی نمایش داده می شود. این تصویر از زن سنتی نسبتی با واقعیت ندارد و بیشتر از کلیشه های ذهنی فیلمساز برمی آید.

فیلمساز اساسا از مواجهه دقیق و واقعی با مساله زن، سنتی و مدرن و از پس آن

به تصویر کشیدن هردوی اینها ناتوان است، مواجهه غیرهنری و ایدئولوژیک با مساله دارد و مفاهیم ذهنی/عقاید از پیش تعیین شده خود را به مخاطب تحمیل می کند. آنچه درباره زن سنتی وزن مدرن در ذهن فیلمساز وجود دارد از واقعیت دور است و همین هم باعث می شود اثرش بیشتر به شعارهای ایدئولوژیک شباهت پیدا کند تا فیلمی که می تواند در مخاطب نسبتی سمپاتی با خاتون به وجود بیاورد. مادر شیرزاد حتی اگر قرار است، در عین دوری از واقعیت، بدمن سریال باشد باید خوب پرداخته شود، به مخاطب شناسانده و بعد نزدیک شود. اتفاقی که با کلیشه و عدم درک دقیق فیلمساز از مساله نخواهد افتاد و در نتیجه فیلم خلاف تئوری فیلمساز عمل خواهد کرد.

فرم پاشنه آشیل آثار زنانه

نکته کلیدی همین جاست؛ مساله اساسا در مدیوم شکل می گیرد. تا زمانی که فیلمساز از بیان درست و دقیق مساله ناتوان باشد، مساله ای هم وجود نخواهد داشت. اثر تا وقتی که در قصه، شخصیت پردازی، دیالوگ، انتخاب بازیگر، اجرای خوب و پارامترهای اساسی دیگر به سطح قابل قبولی نرسد، از پس گفت وگو و نزدیکی با مخاطب برنخواهد آمد و حرف و محتوایی برای گفتن نخواهد داشت، بلکه دقیقا خلاف خودش هم عمل خواهد کرد. اتفاقی که در خاتون می افتد و سریال به جای اینکه تصویری از زن کش مند و جدی بسازد، به اثری ضدزن تبدیل می شود که از زن سنتی تصویری به غایت احقانه ارائه می دهد و در نتیجه از خاتون نیز یک زن مدرن واقعی نمی سازد. مساله اساسا تا بدل به نیاز درونی هنرمند نشود و از پس آن نسبتی دقیق با واقعیت برقرار نشود، به فرم نخواهد رسید. نتیجه اینکه در قالب شعارها و دیالوگ های کلیشهای از اثر بیرون خواهد زد و از همراه کردن مخاطب ناتوان خواهد بود.

میلانی ایدئولوژی زده و ارتجاعی

مساله ای که درباره آثار پاکروان و آبیار وجود دارد، در فیلم های تمپینه میلانی نیز صدق می کند. میلانی آنقدر ایدئولوژی زده به مساله زن نگاهی کند که آثارش چه از آبیار و چه حتی با پاکروان با نزدیکی فکری بیشتر، چندپله مقبتر می ایستد. شخصیت هادر فیلم های میلانی تصنعی و غیرواقعی و اغراق شده به نظر می رسند. در آخرین ساخته اش «ملی و راه های نرفته اش» همه چیز آنقدر بی منطق، بی رحمانه، خالی از احساسات انسانی و دور از واقعیت است که مخاطب را پس می زند. فیلم آنقدر در فرم عقب افتاده است که صحبت از شخصیت پردازی درباره کاراکترها، حتی زن و مرد اصلی داستان، ملیحه و سیامک، خنده دار به نظر می رسد. خانواده ملیحه و نحوه مواجهه شان با دختر در سخت ترین لحظات زندگی جایی در واقعیت ندارد و کاراکتر مادر شوهر بی هیچ پرداختی که مخاطب را قانع کند، مطلقا خالی از انسانیت است. چه رها کاراکتر زن در فیلم تماما ضدایده فیلمساز عمل می کنند و مخاطب را پس می زنند. مانه رفتار به غایت بی رحمانه مادر شوهر با منطق ظلم شوهرش که تنها در چند دیالوگ خلاصه شده را می پذیریم، نه بر خود خالی از مادرانگی مادر در مواجهه با دخترش به دلیل پایبندی به سنت ها و آبرورباور می کنیم، نه به شوهرش بر برای خیانتش که در اثر محیط خانوادگی شکل گرفته حق می دهیم و نه در نهایت با ملیحه و چهره معصومانه ای که فیلمساز سعی دارد از او بسازد همراه می شویم. ملیحه برای ما

بیش از آنکه یک دختر معصوم و فریب خورده و رنج دیده باشد، دختری ساده لوح و بی دست و پا و تماما منفعل است. ما حتی نسبت به مردهای فیلم که به طرز غیرواقعی و اغراق شده ای ظالم و خالی از انسانیت تصویر شده اند نیز حس انزجار نداریم. نتیجه این است که فیلم به جای آنکه براساس تصور و عقیده فیلمساز تصویری تمام عیار از ظلم به زن توسط مرد ها در خانواده ارائه کند، زنانی تصنعی، غیرقابل یاور، منفعل، متحجر و محافظه کار می سازد که از همراه کردن مخاطب ناتوان هستند و تماما ضد ایدئولوژی فیلمساز عمل می کنند. ایدئولوژی ای که چشم فیلمساز را بر واقعیت و بعد هنر می بندد و خود عامل اصلی ضدزن بودن فیلم است. آنچه در واقع اتفاق می افتد این است که نفی سنت انسان، چه زن و چه مرد را خالی از اصالت خواهد کرد و پایبندی صرف به سنت، ارتجاعی. به سبک فیلم های جان فردا احترام به سنت ها و همزمان رفتن به استقبال آینده است که انسان و به خصوص زنی امروزی، فعال و زنده خواهد ساخت. فیلمساز اگر قرار است از زن بگوید به مسائلش بپردازد و از پس آن تصویری کشش مند، قوی، مستقل، آگاه و روبه جلو از زن بسازد باید بتواند نسبت درست و دقیقی با مساله و واقعیت برقرار کند. و از پس آن به فرم برسد. حالا خواهد توانست در مدیوم سینما به میانی فرم حس های انسانی به مخاطب منتقل کند و او را با مساله و زن، آن گونه که باید باشد، همراه کند. اتفاقی که فیلمسازان زن ایرانی از آن ناتوان مانده اند.

موتور ۱۵۸/۸۷۱۷۷۷ و به شماره شاسی ۱۲۰۹۵۱۲۰۸۲۱۱۰۰۴ و به شماره پلاک ۱۴-۹۱۳۶ به نام سید شهاب الدین طباطبائی مفقود و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

مدرک فارغ التحصیلی اینجناب آرمین قنبری سیاهکلی فرزند منصور به شماره شناسنامه ۶۳۰۶ صادره از تهران در مقطع کارشناسی رشته مهندسی کشاورزی - زراعت و اصلاح نباتات صادره از واحد دانشگاهی کرج با شماره ۵۳۶۴ مفقود گردیده است و فاقد اعتبار می باشد. از یابنده تقاضا می شود اصل مدرک را به دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرج به نشانی کرج، رجایی شهر، تقاطع بلوار شهید مومن و استقلال، مجتمع دانشگاهی امیرالمومنین ارسال نماید.
♦♦♦

مدرک فارغ التحصیلی اینجناب حسن شفیعی زاده فرزند فتح علی به شماره شناسنامه ۷۳ صادره از اندیکا در مقطع کارشناسی ارشد رشته مهندسی مکانیک طراحی کاربردی صادره از واحد دانشگاهی اهواز با شماره ۱۲/۹۸۳۳۶۲ مفقود گردیده است و فاقد اعتبار می باشد. از یابنده تقاضا می شود اصل مدرک را به دانشگاه آزاد اسلامی واحد اهواز به نشانی اهواز فلکه کارگر (فرهنگ شهر) خیابان کارگر جنوبی کدپستی ۶۸۸۷۵-۶۱۳۴۹ و صندوق پستی ۱۹۱۵ ارسال نماید.

مدرک فارغ التحصیلی اینجناب ریحانه رفعتی فرزند مسعود به شماره شناسنامه ۹۹۹۴ صادره از سیرجان در مقطع کارشناسی پیوسته رشته حسابداری صادره از واحد دانشگاهی آزاد سیرجان با شماره ۵۰۸۷-۲۰۳۰۰ مفقود گردیده است و فاقد اعتبار می باشد. از یابنده تقاضا می شود اصل مدرک را به دانشگاه آزاد اسلامی واحد سیرجان به نشانی بلوار ولایت ارسال نماید.
♦♦♦

گواهی موقت پایان تحصیلات اینجناب عقیل خضری فرزند محمود به شماره شناسنامه ۳۸۳ در رشته مهندسی برق الکترونیک صادره از واحد کرمان مفقود گردیده و از درجه اعتبار ساقط می باشد.
♦♦♦

مدرک فارغ التحصیلی اینجناب احمد بینا فرزند حسن به شماره شناسنامه ۱۰۱۶ صادره از جیرفت در مقطع کارشناسی رشته باغبانی صادره از واحد دانشگاهی آزاد اسلامی واحد جیرفت با شماره ۲۸۷۱ مفقود گردیده است و فاقد اعتبار می باشد. از یابنده تقاضا می شود اصل مدرک را به دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت به نشانی جیرفت خیابان دانشجو دانشگاه آزاد اسلامی واحد جیرفت ارسال نماید.